

kurisch ist belastet, da er eine gewisse Entsprechung zum Altkurischen suggeriert, die nicht besteht. Kurisch ist zweideutig und daher ungeeignet.

Christliebe E l M o g h a r b e l (Hamburg) legte aus ihrer strukturalistischen Beschreibung des Lautsystems des Nehrungskurischen einen interessanten Ausschnitt dar, den sie mit „Phonetische Variation im Nehrungskurischen“ betitelt hatte. Es handelte sich um die Endvokalrealisation in den Deklinationsuffixen, in denen die älteren Sprecher noch *i*, *u*, *a* unterscheiden, während bei den jüngeren nur ein *ə* vorkommt. Bedeutungsvoll war in diesem Zusammenhang der Hinweis von W. Smoczyński, daß eine ähnliche Neutralisierung im Altpreußischen beobachtet werden kann.

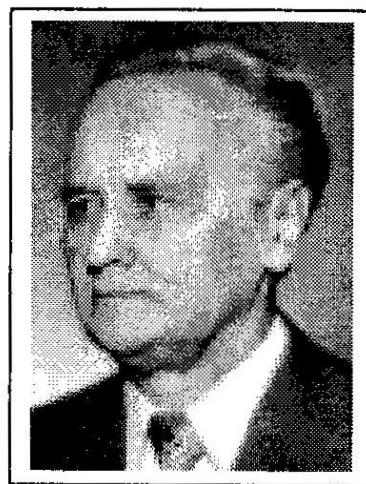
Wojciech S m o c z y ń s k i (Kraków) rundete mit seinem Vortrag „Unpreußisches im Altpreußischen“ den weiten Bogen der sprachlichen Problematik ab und gab gleichzeitig mit seiner Rückführung der uns in den altpreußischen Texten, vor allem aber im Enchiridion, vorliegenden Sprache auf das Deutsche (Einfluß der schwachen und starken Deklination des Deutschen; Herleitung vieler als indogermanisch angesehener Formen aus dem Deutschen) viel zu überlegen auf. Es ist aber auch nicht von der Hand zu weisen, daß das Enchiridion sicher eine bereits verfallende Sprache widerspiegelt und dieser Verfall nicht nur das Lautsystem und die Syntax erfaßt, sondern auch auf morphologische Erscheinungen übergreifen konnte.

Abschließend stellten die Vertreter der verschiedenen wissenschaftlichen Einrichtungen noch kurz ihre Forschungsprojekte vor und auch daraus konnten weiterführende Einsichten für die zukünftige Zusammenarbeit gewonnen werden.

Die sehr gelungene Konferenz wurde glücklich ergänzt durch zwei kulturelle Abende: durch das Konzert litauischer Volkslieder, dargeboten von einem Vokalquartett aus Vilnius und durch die Vorstellung litauischer Märchen aus Nord-Ostpreußen seitens der Schauspielerin Gisela H o f m a n n vom I.O.M.-Theater München. Gesellige Höhepunkte waren der Empfang der Konferenzteilnehmer durch das Kuratorium der Ost- und Westpreußenstiftung im Senatssaal der Münchner Universität sowie die Ausstellungsbesuche im Alten Schloß Oberschleißheim und im Haus der Ost- und Westpreußen.

Den Initiatoren, Organisatoren und Sponsoren dieser Arbeitstagung gebührt ein großes Dankeschön!

Rainer Eckert

ANTANAS LYBERIS

1996 m. lapkričio 22 d. Vilniuje mirė Antanas Lyberis, paskutinis iš tų kalbininkų, kurie buvo prie didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ ištakų, penkiasdešimt su viršum metų atidavusių savo jėgas šiam milžiniškam darbui. Jo rankų šilumą yra jutę visi Žodyno rengimo etapai – nuo žodžių rašymo į lapelius iki spausdinamo teksto korektūrų skaitymo. Pro jo akis praslinko daugiau kaip pusė viso šio žodyno teksto...

A. Lyberis buvo gimęs 1909 m. lapkričio 6 d. Ėriškių kaime, Panevėžio rajone. Baigęs Panevėžio gimnaziją 1928 m. mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, bet 1932 m. perėjo į Vytauto Didžiojo universitetą, kur studijavo ir 1939 m. baigė klasikinės filologijos specialybę.

Studijuodamas universitete A. Lyberis pradėjo dirbti „Lietuvių kalbos žodyno“ redakcijoje. Šis žingsnis buvo lemtingas. Žodynininko darbą jis dirbo visą savo gyvenimą.

1941 m. išėjusio Žodyno I tomo „Prakalboje“ redaktorius Juozas Balčikonis jį paminėjo tarp artimiausių redakcijos bendradarbių.

Dėl karo sumaišties, okupacijų ir kitų jam pavestų darbų A. Lyberis kurį laiką buvo atitrūkęs nuo „Lietuvių kalbos žodyno“ rengimo. Bet todėl ir nepateko į bjaurios kritikos ugnį, kuri pasipylė ant Žodyno redakcijos, išėjus antrajam tomui 1947 m.

Nuo 1954 m. A. Lyberis įsijungia į „Lietuvių kalbos žodyno“ rengimo darbą, o įgyta praktika rengiant I tomą jam labai praverčia. Žodyno III–VII tomus A. Lyberiu teko papildyti, redaguoti, rengti spaudai, skaityti korektūras. Nuo 1956 m. iki 1962 m. jis rašo Žodyno tekstą ir iš karto tampa pats produktyviausias darbuo-

tojas. Per 7 metus jis parašo apie 50 autorinių lankų Žodyno teksto, sudėto į VI, VII ir VIII tomus. 1965 m. jam kartu su keliais kitais žodyninkais už III–VI tomus buvo paskirta valstybinė premija.

Nuo 1956 m. pradėjus „Lietuvių kalbos žodyno“ tomams rodytis kas dveji treji metai, visuomenė pasigedo pirmųjų dviejų tomų, kurie po kritikos buvo dingę specfonduose. A. Lyberiu buvo pavesta kartu su kitais bendradarbiais perredaguoti tuos tomus. 1968 ir 1969 m. išėjus Žodyno I ir II tomų antriesiems leidimams A. Lyberis jau nebegrižo prie Žodyno teksto rašymo, o ėmėsi atsakingo tolesnių tomų redagavimo. Jis buvo VIII, X, XII, XIII ir XIV tomų redakcijos kolegijos narys.

Kiti A. Lyberio kaip žodynininko darbai taip pat yra labai reikšmingi, smarkiai prisidėję prie lietuvių bendrinės kalbos ugdymo, kalbos kultūros puoselėjimo.

Jau K. Būga buvo užsimojęs parengti vienatomį lietuvių kalbos žodyną plačiajai visuomenei. J. Balčikonis, perėmęs K. Būgos darbą, tuo irgi rūpinosi ir sudarė tokio žodyno rengimo grupę. Išėjus „Lietuvių kalbos žodyno“ I tomui į tą grupę įsijungė ir A. Lyberis. Tos grupės pirmutinis uždavinys buvo atrinkti iš didžiojo Žodyno kartotekos medžiagą vienatomiam žodynui. Tai buvo labai atsakingas darbas. Juk reikėjo atrinkti plačiausiai vartojamus žodžius, nustatyti jų reikšmes, pagrindines formas, išaiškinti norminį kirčiavimą, sukaupti būdingiausio vartojimo pavyzdžių. A. Lyberis parodė daugiausia ištvermės ir sugebėjimo.

Iš atrinktos medžiagos A. Lyberis drauge su N. Grigu parengė vienatomio žodyno pirmąjį variantą, Paskui prasidėjo begaliniai svarstymai, motyvuota ir negailestinga kritika, nuolatinis taisydas ir pertaisydas. Pagaliau 1954 m. šis žodynas „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ pavadinimu pasirodė. Jo reikšmę bendrinės lietuvių kalbos norminimui sunku pervertinti.

A. Lyberis taip pat prisidėjo prie šio žodyno II leidimo, išėjusio 1972 m., tobulinimo, buvo jo redakcinės kolegijos narys.

A. Lyberis buvo ne tik rimtas žodynininkas, bet ir puikus pedagogas. 1942 m. persikėlęs gyventi į Prienus jis ima dirbti mokytoju Prienu „Žiburio“ gimnazijoje, o 1946 m. tampa jos direktoriumi. Taip prasideda pedagoginės jo veiklos sritis, kurios ir vėliau neužmeta. Nuo 1974 m.

vis daugiau įsitraukdamas į leksikografinį darbą, puikiai suderina šias veiklos sritis. Kartu su kolegomis yra parengęs specialiai mokiniams skirtų žodynų: su N. Grigu „Lietuvių kalbos rašybos žodyną mokykloms“ (1956–1980 m. išėjo šeši šio žodyno leidimai), su V. Kosuchinu „Lietuvių - rusų kalbų žodyną“ (1956 m.), su K. Gaiveniu ir V. Šernu „Mokyklinį lietuvių - rusų kalbų žodyną“ (1985 m.), su Pr. Kniūkšta „Mokomąjį lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodyną“ (1983–1996 m. išėjo 4 leidimai).

Okupacinė valdžia retkarčiais primindavo atsikėlėliams, kad Lietuvoje reikia kalbėti lietuviškai. Tam buvo reikalingas platesnis lietuvių ir rusų kalbų žodynas. A. Lyberis ėmėsi ir šio darbo – 1962 m. išleido 70 su viršum autorinių lankų „Lietuvių - rusų kalbų žodyną“. 1971 m. išėjo šio žodyno papildytas naujas leidimas, o 1989 m. – beveik dvigubai didesnis šio žodyno leidimas. Ne vienas rusakalbis, sąžiningai norintis įsijungti į nepriklausomos Lietuvos gyvenimą, dėkingas A. Lyberiu už šį žodyną.

Greta visų šitų plačios apimties ir įvairių leksikografijos darbų nuo pat pirmųjų savo veiklos metų A. Lyberis domėjosi lietuvių kalbos sinonimija: studijavo teorinę literatūrą, rinko ir tvarkė lietuvių kalbos sinonimus. Ir štai to darbo rezultatai: 1959 m. apgynė filologijos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją, 1961 m. išleido „Lietuvių kalbos sinonimų žodyną“, kuriame pateikta 720 sinonimų lizdų, o 1981 m. – „Sinonimų žodyną“, apimantį jau apie 5200 sinonimų lizdų. Autorius „Pratarmėje“ rašo, kad „šis žodynas nepretenduoja į išsamų lietuvių sinonimų rinkinį“. Todėl jis ir toliau nuosekliai triūsė šioje srityje. Deja, sunki liga, ilgam prikausčiusi prie patalo, nutraukė šį darbą.

A. Lyberis yra paskelbęs spaudoje ir nemaža didesnių ar mažesnių straipsnių iš leksikografijos, leksikologijos, terminologijos, kalbos kultūros ir kitų sričių.

Amžiną atilsį žmogui, palikusiam ryškų pėdsaką lietuvių kalbos leksikologijoje.

Jonas Paulauskas